

Økologiske bælgfrugter: Økonomisk potentiale og risici sammenlignet med vårbyg

Bælgfrugter rummer et langsigtet potentiale, når det gælder klima, ernæring og bæredygtighed, men også en højere dyrkningsrisiko og afhængighed af markedets betalingsvillighed. Sammenlignet med vårbyg viser resultater fra en break-even analyse, at dyrkning af økologisk vårbyg er mere økonomisk fordelagtigt end økologiske markærter.

Af Anna Borum, Maria Emanuel Werge

Bælgfrugter er populære i fødevaredebatten, særligt set i lyset af deres klima- og ernæringsmæssige fordele. Ifølge Fødevarestyrelsens kostråd fra 2021 anbefales et dagligt indtag på 100 gram tilberedte bælgfrugter, svarende til 30-50 gram tørrede. Dette understøtter et øget fokus på at integrere bælgfrugter som en mere udbredt fødevarekilde i danskernes måltider. Bælgfrugter som linser, kikerter, lupiner, ærter og hestebønner udgør en plantebaseret proteinkilde med et relativt lavt klimaaftryk sammenlignet med animalske produkter.

Markært eller vårbyg?

Markærten er en af de mest lovende bælgafgrøder til konsumformål i dansk kontekst, da den kombinerer god dyrkningssikkerhed med ernærings- og miljømæssige fordele. Spørgsmålet er dog, om det er økonomisk attraktivt for danske landmænd at vælge markært frem for mere udbredte afgrøder som for eksempel vårbyg – især inden for økologisk produktion, hvor vårbyg udgør det største areal.

Bælgfrugtens potentiale i Danmark

Landbrugsarealet i Danmark består stadig af en beskedent andel af bælgfrugter på trods af de nævnte fordele. Ifølge Landbrugsstyrelsens tal for 2024 udgjorde det økologiske areal med markært 3.070 ha, sammenlignet med 24.178 ha økologisk vårbyg. Denne forskel peger på en betydelig underudnyttelse af potentialet for bælgfrugter i dansk primærproduktion. Spørgsmålet er dog om afsætningsprisen hænger sammen med den risiko, der er ved at dyrke bælgfrugter til konsum?

Break-even analyse sammenligner afgrødernes økonomi

Rentabiliteten i de to forskellige afgrøder markært og vårbyg belyses ved at anvende en såkaldt break-even analyse. Break-even er et begreb inden for erhvervsøkonomi, som anvendes til at beregne, hvornår en virksomhed begynder at generere overskud, typisk udtrykt som en mængde eller salgsvolumen.

Break-even punktet er det punkt, hvor virksomhedens indtægter netop dækker dens omkostninger ved produktion eller fremstilling. I break-even punktet er der "no profit, no loss", altså hverken overskud eller underskud. Da formålet med en virksomhed er at skabe profit, tilstræbes det at ligge over dette punkt.

Foto: Anna Borum

Markært til modenhed.

Data i break-even analysen af vårbyg og markært

Data er hentet fra Farmtal Online og baserer sig på budgetkalkuler for to afgrøder: markært og vårbyg, begge i en økologisk produktionsform på jordtype JB5+6 med tal gældende for 2025. Kalkulerne indeholder blandt andet følgende oplysninger:

- Forventet udbytte af den pågældende afgrøde
- Omkostninger til udsæd
- Forventede maskin- og arbejdsomkostninger for dyrkning af afgrøden

Disse data er anvendt i en break-even analyse på henholdsvis markært og vårbyg med salg af halm. Budgetkalkulerne er lavet under antagelse om almindelig driftsledelse og gennemsnitlige forudsætninger og forhold, og kalkulerne er opstillet for ét år.

Dyrkning af bælgssæd til konsum har ofte en række ekstraopgaver tilknyttet, f.eks. skadedyrssikring, mere fra-rens og ekstra rengøring af udstyr for at sikre en glutenfri produktion. Disse meromkostninger er ikke indregnet i de nedenfor beskrevne resultater af break-even analyser af hensyn til simpelhed, og fordi der ikke findes data for 2025.

Forudsætninger og prissætning bag analysen

I break-even analysen er der regnet med en forpagtningsafgift for jord på 5.000 kr. pr. hektar, og der tages udgangspunkt i en modelmark på 50 hektar. Der er indregnet økologitilskud, men ikke generel landbrugsstøtte, ligesom der heller ikke er taget højde for tilskud gennem den etårige bioordning omkring varieret planteproduktion.

Desuden indgår der i analysen forpagtning af jord i stedet for køb af jord, og der skal i så fald ikke indregnes afskrivninger, lånerenter og lignende kapitalomkostninger til faste omkostninger. Der er regnet med en pris på 3,50 kr./kg ært og 2,30 kr./kg for vårbyg med en værdi for halm på 0,85 kr./kg.

Til sammenligning har prisen på markært ligget på 4,95 kr./kg i 2022 og 3,80 kr./kg i 2023, mens vårbyg i samme periode har ligget på henholdsvis 3,0 kr./kg og 2,30 kr./kg. Prissætningen for halm er en beregnet intern værdi og afspejler ikke nødvendigvis markedsprisen, som i høj grad bestemmes af det lokale og regionale udbud og efterspørgsel.

Vårbyg vinder på økonomien

Resultaterne viser, at break-even i de to scenarier nås inden for 50 hektar. For markært nås break-even ved 47 hektar og for vårbyg med salg af halm, ved 38 hektar. Dette viser, at blandt de to alternativer er det umiddelbart mest økonomisk fordelagtigt at dyrke vårbyg med salg af halm.

Bælgfrugter kan have merværdi på sigt

På længere sigt kan bælgfrugter bidrage til et sundere sædskifte, bæredygtigheds- og klimamæssige hensyn med mere. Disse bidrag spiller også ind i vurderingen af, om danske økologiske bælgfrugter til konsum er en fordelagtig afgrøde. Dog er der risici forbundet med skiftet til at dyrke danske bælgfrugter, set i forhold til de mere traditionelle afgrøder som f.eks. vårbyg eller vinterhvede.

Vårbyg har en høj dyrkningssikkerhed i Danmark. Hvis afgrøden slår fejl, er restværdien en ikke-uvæsentlig faktor. Der er formentlig en større dyrkningsrisiko ved danske bælgfrugter, og spørgsmålet er, om denne risiko modsvares af en højere salgspris. Er der reelt betalingsvillighed i de sidste led af værdikæden, særligt hvis et billigere alternativ kan importeres fra udlandet?

Fælles indsats i værdikæden kan sikre de danske bælgfrugter

Udover at kunne lave økonomiske analyser af forskellige scenarier, indgår også en risikoafvejning, idet spændet fra en rentabel produktion til ingen indtjening måske er større ved dyrkning af bælgfrugter til konsum end for de traditionelle landbrugsafgrøder, der typisk går til foder. Hvis kvaliteten ikke er egnet til konsum, er alternativprisen for f.eks. linser meget lav, og den reducerede indtjening dækker sjældent omkostningerne.

Set i et bredere værdikædeperspektiv er der – foruden en række overvejelser i primærproduktionen – også udfordringer i de efterfølgende led af værdikæden. Blandt andet kan det være svært at få små partier af bælgfrugter ind hos grossistledet og udfordrende for primærproducenter på forhånd at indgå aftaler om afsætning til dette led, da der netop er en vis risiko forbundet med dyrkningen. Alt i alt må det konstateres, at skal danske, økologiske bælgfrugter blive mere udbredte og anvendte i dagens måltider, kræver det samarbejde og risikovillighed på tværs af hele værdikæden.

Måske er du også interesseret i

27.08.2025

Bælgsæd og andre afgrøder til konsum: Husk at indregne meromkostninger

Dyrkning af afgrøder – særligt bælgsæd – til konsum vinder frem. Du kan langt hen ad...

Bælgsæd Korn Driftsøkonomi

24.09.2025

Analyse af regnskabsdata for planteavl 2015-2024

Udviklingen i driftsresultat for økologisk og konventionel planteavl er analyseret for...

Driftsøkonomi

02.09.2025

Høstudbytter i økologiske sortsforsøg

SortInfo er nu opdateret med data om udbytter fra årets høst i 2025 i de økologiske...

Korn Bælgsæd

07.10.2025

Bælgsæd til konsum: Tørring, sortering og lagring

Økologiske bælgfrugter til konsum stiller krav.

Bælgsæd

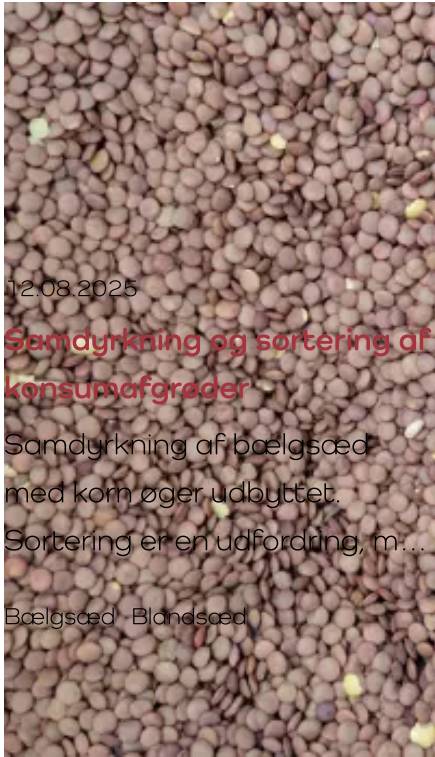

07.08.2025

God økonomi i økologisk landbrug

Hvad skal der til for at sikre god økonomi i økologisk landbrug? Grundigt...

Driftsøkonomi

12.08.2025

Samdyrkning og sortering af konsumafgrøder

Samdyrkning af bælgsgød med korn øger udbyttet. Sortering er en udfordring, m...

Bælgsgød Blandsgød

04.07.2025

Økonomi i økologi

Godt købmandskab, dygtigt analysearbejde, tillid fra kreditgiver – og en portion he...

Driftsøkonomi

02.05.2025

Nyt projekt undersøger smagen af danske, økologiske bælgfrugter

Danske, økologiske bælgfrugter skal have mere plads på vores tallerkner, og...

Afgrøder Bælgsgød

24.04.2025

Lupiner kan blive det nye hit på vores grønne tallerken

Plantebaserede fødevarer som bælgfrugter er blevet mere relevante med den grønne...

Bælgsgød Afgrøder

11.03.2025

Såning af bælgsgød - ram den rigtige jordtemperatur

Tjek jordtemperaturen, inden du sår

Afgrøder Bælgsgød

13.08.2025

Naturbruget Tranum dyrker økologiske grøntsager

De ville egentlig bare være selvforsynende med økologiske grøntsager, men køkkenhave...

Bælgsgød Grøntsager

Kontakt

Anna Borum

Konsulent

+45 21 67 65 33

abor@icoel.dk